

"Historieämnets legitimitet": några preliminära frågor

Av Ola Agevall, FD i sociologi

[Länk till presentation av Ola Agevall](#)

Temat för den diskussion som förs här nedan är "historieämnets legitimitet", ett tema som utan tvekan är viktigt och intressant men också synnerligen svårbemästrat. Därför är det rimligt att redan inledningsvis ge en vink om att denna text inte gör särskilt stora utfästelser. Vi kan inte göra anspråk på att besvara frågan huruvida historieämnet åtnjuter legitimitet eller inte. För att kunna besvara den frågan krävs naturligtvis att diskussionen baseras på ett empiriskt material, och något sådant har inte tagits fram. Det kan ändå vara värt att reflektera över frågan *vilken sorts* empiriskt material som skulle krävas för att frågan ska kunna besvaras. Här hamnar man dock genast i beråd. Det är inte lätt, ens i princip, att avgöra vilka data som skulle ge informationer om historieämnets grad av legitimitet - vilket antyder att frågan inte är tillräckligt specificerad. Detta förhållande får ange diskussionens riktning. De punkter som jag kommer att ta upp här har att göra med hur man ska förstå själva frågan. Vad innebär det att fråga efter historieämnets legitimitet? Vilka är de relevanta variablerna i en sådan diskussion? Och hur kan en sådan diskussion struktureras och föras på ett kontrollerat sätt?

Min egen disciplinära bakgrund kan tjäna som ett ingångsvärde här. I sociologin, och i synnerhet den sociologi som utvecklats i nära anknytning till Max Webers tänkande, har frågan om legitimitet haft en viss centralitet. I första hand är det kanhända den politiska legitimiteten som mest omedelbart befunnit sig i blickfånget - man kan exempelvis tänka på debatten mellan Niklas Luhmann och Jürgen Habermas om möjligheten av "Legitimität kraft Legalität", eller på E.P. Thompsons tankar om "moralisk ekonomi". I sin ursprungliga weberska formulering är legitimitetsdiskussionen dock inte begränsad till de politiska institutionernas legitimitet, och genom att gå tillbaka till dessa första formuleringar går det att utvinna synpunkter som kan tjäna som utgångspunkt för en vidare diskussion.

Inledningsvis vill jag ta upp ett mer allmänt resonemang om legitimitet (A), baserat på exempel från helt andra områden. Ur detta resonemang ska vi därefter utkristallisera några centrala variabler för analysen av legitimitet (B). Den modell vi på så sätt får fram ska vi sedan slutligen tillämpa på den mer avgränsade frågan om "historieämnets legitimitet" (C).

A. Legitimitet handlar, om man så vill, om *erkännande*. Som Max Weber konstaterar är det inte nödvändigt att en institution har legitimitet för att den ska fortleva, åtminstone inte på kort sikt. Med våld och tvångsmakt kan man t.ex. upprätthålla ett statsstyre som saknar legitimitet hos befolkningen. Webers uppfattning är dock att för att en institution, en stat etc., ska leva vidare i det långa loppet så fordras det att de underlydande uppfattar det som legitimt att beslut som rör dem fattas av någon annan. Att vi tillerkänner någon annan rätten att tala eller rätten att besluta i frågor som är viktiga för våra personliga liv ligger alltså vid legitimitetsproblemet rot. Det behöver knappast sägas att vi, mestadels ofreflekterat, gör ganska vittgående koncessioner till institutioner och makter i detta hänseende. Enklast åskådliggörs det om man hämtar exempel från rättens och domstolarnas område: Vi tillerkänner domstolen makten att fatta helt livsavgörande beslut för vår räkning, t.ex. att döma oss till dryga skadestånd och fängelsestraff. Vi må vara aldrig så missnöjda med innehållet i det konkreta domslutet, men vi *erkänner likväl domstolens rätt* att fatta sådana beslut, och vi gör det med sådan självklarhet att vi inte ens kommer oss för att ifrågasätta denna tingens ordning.

Att legitimitet handlar om erkännande kan tjäna som fast punkt i vårt resonemang. Frågan

är bara hur man tar sig vidare från den punkten? Om det är sant att det legitima framstår som så självklart att vi inte ens ser det, hur får man då syn på legitimitetsförhållanden? Det är som med det antika Greklands föreställning om stjärnornas musik. Man tänkte sig att när etern passerar mellan stjärnorna uppstår det musik, men att vi inte hör den eftersom vi ständigt har den i öronen. Det handlar om något som är ohörbart, inte för att det är dolt för oss utan för att det ständigt är närvarande. På motsvarande sätt kan man resonera om legitimitet - man får lättast syn på den när den upphört eller i vart fall är i kris. Litteraturen i ämnet bär spår av detta förhållande. Uppror och revolutioner synliggör legitimitetsförhållanden så att man kan ställa frågor om den moraliska ekonomin; kriser får legitimeringsproblem att framträda.^[1] Har stjärnornas musik väl tystnat märks den genom sin frånvaro. Men sammanbrott är inte det enda slags variation som tillåter inspektion av det för givet tagna. Komparationen ger också upptäcktmöjligheter, och en annan väg till legitimitetsfenomenet går över jämförelser mellan olika typer av legitimitet. Den vägen ska vi, i Max Webers sällskap, följa en bit.

I *Wirtschaft und Gesellschaft* kontrasterar Max Weber olika former av legitimitet. Exempler hämtas från de mest skilda sakområden, men för våra syften räcker det om vi återvänder till exemplet med rättssystemets legitimitet. Låt oss först se närmare på dagens västerländska domstolsväsende. Där är det det abstrakta rättssystemet som betraktas som auktoritativt. Det faktum att domaren denna dag var Fredrik Andersson eller Lena Bengtson saknar betydelse. Det är snarare själva positionen domare som vi betraktar som auktoritativ och legitim. Vem som helst som uppfyller de formella kompetenskraven kan bli domare - det är en i denna mening opersonlig instans som åtnjuter legitimiteten och betraktas som auktoritativ. Att vederbörande *är* domare är ju inte heller något tillräckligt kriterium. Positioner, som den att vara domare, upptas av konkreta personer som samtidigt är bärare av andra egenskaper och är tillhöriga andra roller. Det är inte i egenskap av familjefar, frimärkssamlare, granne eller metodist som domaren tillerkänns domsmakt även om han är allt detta.^[2] Domsmakten är kringskuren: dels genom att domaren inte kan döma på sin fritid utan endast i bestämda, reglerade situationer, dels genom att domaren endast får ta hänsyn till rättsligt relevanta förhållanden (och dit hör inte att kändanden är hans granne, att han är ärkebiskop etc.). Restriktioner sätts alltså i form av regler som bestämmer såväl vem som får agera i processen som vad som är relevant. I sista instans är det systemet av sådana relevansregler som är avgörande: det är *legaliteten* - att beslut tillkommit i laga ordning - som får bli avgörande, och det är denna legalitet man hänvisar till när man hävdar institutionens legitimitet.

Mycket schematiskt ger detta en bild av grunderna för det moderna rättsväsendets legitimitet. Poängen framträder emellertid tydligare vid en jämförelse med andra möjligheter. En sådan möjlighet är att det istället är en viss person som betraktas som auktoritativ, som auktoritet. Vi tänker oss då en karismatiker som får legitimitet, och därmed domsmakt, i kraft av extraordinära egenskaper, nådegåvor etc. Detta är uppenbart något helt annat än när en abstrakt institution får legitimitet. Exemplet är så pass konträra att den karismatiska legitimiteten snart sagt på varje punkt avviker från en legitimitet som erhålls i kraft av legalitet. Till exempel är karismatikerns domsmakt diffus snarare än specifik; han kan själv diktera giltighetsområdet för sina påbud, och det går inte att göra någon åtskillnad mellan karismatikerns fritid och den tid då han kan fälla domar. Den skillnad som Max Weber framför allt tar fasta på är emellertid en skillnad i fråga om *hänvisnings-sammanhang*, en skillnad ifråga om *vad man hänvisar till för att få legitimitet*. Den moderna domstolen hänvisar till sin legalitet, karismatikern till sina extraordinära gåvor - och att skälen "fungerar" är detsamma som att beslutsformen har legitimitet. Man kan alltså säga att Max Webers komparation blottlägger existensen av skilda *legitimitetsprinciper*, och lejonparten av hans fortsatta resonemang går ut på att kartlägga och analysera övergångsformer - t.ex. den traditionella eller traditionalistiska legitimitetsform som följer mönstret "*det står skrivet*" - och drivkrafter som för från en form till en annan. Så långt behöver vi emellertid inte följa Weber. Exemplet räcker för att visa att det finns betydande variationer ifråga om vilka principer man kan hänvisa till för att få legitimitet, och det räcker i sin tur för att visa att hänvisnings-sammanhanget är en variabel som har betydelse för analysen av legitimitetsförhållanden. I nästa sektion ska vi,

på basis av resonemanget så här långt, försöka utkristallisera ytterligare några sådana variabler.

B. Vad vi vet så här långt är att legitimitet handlar om erkännande och att de principer man åberopar sig på för att få detta erkännande kan skilja sig åt. De exempel vi givit låter oss också ana en ännu större komplexitet. Härnäst ska vi något ytterligare sortera i denna komplexitet, och generalisera våra fynd till en allmänt hållen analysram för studier av legitimitetsförhållanden. Till den ändan ska vi återvända till erkännandet som legitimitetens kärnpunkt. Redan själva termen ger en viss vägledning. Det går inte att tala om erkännande utan att det finns *något* som erkänns. Likaså måste det finnas *någon* som ger sitt erkännande. Huruvida det finns någon utpekbar person som kräver detta erkännande är däremot inte lika självklart. Vi har ju sett att legitimiteten kan röra en abstrakt institution, vars bärare är en diffus och inte klart utpekbar grupp. Vi har emellertid också sett att en person, nämligen karismatikern, kan göra anspråk på legitimitet. Därför bör man ändå kunna resa frågan vem det är som vill ha eller får erkännande, under förutsättning att man lämnar öppet för möjligheten att en sådan inte alltid står att finna. Sammanfattningsvis kan vi således notera att en analys av legitimitetsförhållanden allmänt innehåller åtminstone fyra variabler:

1. *Vad* är det som erkänns?
2. *Vem*, om någon, är det som vill ha/kräver/får detta erkännande?
3. *Vems* erkännande är det som efterfrågas, och vilka måste ge sitt erkännande för att vi ska kunna tala om legitimitet i det konkreta fallet?
4. Vad är det för *principer* man hänvisar till för att få erkännande?

Beträffande denna lista på variabler går det att göra ett par allmänna konstateranden. För det första att en analys av legitimitetsförhållanden inte kan reduceras till en av variablerna; snarare är det så att hela variabelkomplexet impliceras. En andra iakttagelse, relaterad till den första, är att punkterna är inbördes relaterade och betingar varandra på ett icke-trivialt sätt. Detta kan behöva en kort kommentar. Om man empiriskt vill besvara frågan huruvida något - t.ex. rättsväsendet - har legitimitet, så måste man specificera vem som eventuellt efterfrågar detta erkännande, vems erkännande som efterfrågas och vad det är man i så fall åberopar sig på för att få detta erkännande. Det går också att tänka sig en omkastning av utgångsfrågan, så att t.ex. punkt 3 blir startpunkten för undersökningen. Undersökningar av denna typ börjar istället med att fixera en bestämd grupp (klass, skikt, strata etc.), vars erkännande man intresserar sig för, och måste därefter specificera vad det är som erkänns, vem som eventuellt får erkännande och vilka principer man hänvisat till för att få gruppens erkännande. Något liknande går naturligtvis att göra med punkt 2. Slutligen kan man, som Max Weber, ta punkt 4 som utgångspunkt för undersökningen. Max Webers undersökningar syftade, som vi har sett, till att undersöka de principer som åberopas för att få erkännande. Analytiskt blir detta den fasta punkt som används för att avgränsa de olika legitimitetstyperna, och forskningsuppgiften blir att bestämma konsekvenserna av respektive legitimitetsform, beskriva övergången från en legitimitetstyp till en annan och att bestämma de drivkrafter som förorsakar övergångarna. För att kunna göra det måste Weber dock i varje steg precisera vad det är som erkänns, vem som ger sitt erkännande och, i förekommande fall, vem som får erkännandet. [\[3\]](#)

Analysen av legitimitetsförhållanden visar sig således vara mer komplex än de i förstone framstod, vilket förklarar den svårighet vi hade inledningsvis med att ange vilka empiriska data som kan ge svar på frågan om historieämnets legitimitet. Vi är nu i en bättre position att precisera vilken sorts empiri som behövs. Vi har sett att det är fyra inbördes relaterade variabler som måste specificeras och fyllas med empiriskt innehåll, och vi har sett att väldigt olikartade analyser resulterar beroende på vilken av variablerna man tar som startpunkt. Därmed har vi konstruerat en allmän analysram för studier av legitimitetsförhållanden. I sig själv är analysramen dock inte tillräcklig för att vi ska kunna formulera konkreta empiriska frågeställningar - därtill är den alltför generell. I förberedelserna för en konkret undersökning dyker nya, s.a.s. finmekaniska, problem upp. På sådana problem finns inga allmängiltiga standardlösningar; här krävs materialkännedom

och teoretisk fantasi. Helt tomhänta är vi emellertid inte: analysramen anger restriktioner och möjligheter för konkreta studier. Vi inledde med att ge konkreta exempel, ur vilka vi extraherade en generell analysram för studier av legitimitetsförhållanden. I den avslutande sektionen går rörelsen från det generella ramverket tillbaka till en konkret fråga, den om historieämnets legitimitet.

C. När man, utan tilläggförklaringar, frågar efter historieämnets legitimitet är det punkt 1 ovan som tas som utgångspunkt. Vi fixerar ett något, nämligen historieämnet, vars legitimitetsstatus vi är intresserade av. Legitimitetsobjektet är alltså, åtminstone på en allmän nivå, fastställt, och det återstår att undersöka vems erkännande det handlar om, vem som eventuellt vill ha eller får erkännande, samt vad man kan hänvisa till för att få legitimitet. Vid närmare påseende visar det sig emellertid att saken inte är så enkel. Vi har ju specificerat vad legitimitet kan betyda, men har samtidigt lämnat termen *historieämnet* utan närmare bestämningar. Det visar sig dock att just termen historieämnet, det fixerade objektet, är mångtydigt. Med detta menar vi inte endast att objektet inte har situerats i tid och rum. Detta gäller också. För att kunna undersöka historieämnets legitimitet måste man naturligtvis precisera vilken tidsperiod, och i vissa fall kanske även plats, som undersökningen avser - och för varje sådan tid och plats gäller det att empiriskt belägga punkterna 2-4 ovan, eller rentav huruvida historieämnet alls hade någon legitimitet under perioden. Vi kommer naturligtvis till olika resultat - förmodligen på alla variabler - om vi frågar efter historieämnets legitimitet i Tyskland under 1800-talet eller om dess legitimitet i dagens Sverige.

Men termen historieämnet är obestämt, och vagt, även i andra hänseenden. Ett viktigt sådant hänseende är att historieämnet är såväl ett undervisnings- och skolämne som ett forskningsämne. Förmodligen finns det fler uppdelningar som har stort genomslag och borde beaktas. Här gör sig dock det bristande empiriska underlaget, och en allmän bristande materialkänedom, gällande. Mina kunskaper om sakområdet tillåter inte några mer finmaskiga iakttagelser, och texten i hela detta avsnitt måste naturligtvis lida av den bristen. En hel del låter sig likväl sägas på basis av distinktionen mellan historieämnet som skolämne respektive forskningsämne, och det är till denna vi nu vänder oss. De resultat vi kan förvänta oss av våra mödor är inte färdiga resultat utan en fingervisning om hur några intressanta studier kunde se ut.

Först måste vi göra ett klagörande. När vi gör en distinktion mellan historieämnet som forskningsämne respektive skolämne menar vi inte att de två nödvändigtvis måste vara åtskilda empiriskt. Tvärtom kan det mycket väl vara så att man, vid en viss tidpunkt, i båda fallen hänvisar till samma skäl för att hävda historieämnets legitimitet, att det därvidlag är samma grupperns erkännande som eftersöks, och att det är samma personer som eftersträvar historieämnets legitimitet. Poängen är bara att de inte behöver sammanfalla, och att frågan om huruvida de sammanfaller eller inte är en empirisk fråga. Just genom att relationen mellan de två inte är nödvändig och fastlagd på förhand är det möjligt att undersöka empiriska variationer ifråga om hur denna relation gestaltat sig, och det möjliggör avsevärda kunskapsvinster.

Låt oss börja med att undersöka historieämnet som forskningsämne, och se vad en analys av dess legitimitetsstatus skulle kunna innehålla. En första punkt att ta fasta på är vad man hänvisar till för att få legitimitet. Schematiskt kan man tänka sig två varianter: å ena sidan hänvisningar till vetenskapsinterna grunder, å andra sidan till utomvetenskapliga faktorer. De två varianterna har och ger olika förutsättningar.

Om vetenskapsinterna skäl åberopas förutsätter det att vetenskaplighet redan är etablerat som ett värde, att vetenskapen är tillräckligt autonom för att själv producerar skälen till varför vetenskapen är av godo. Vetenskapen måste, för att tala med Pierre Bourdieu, vara ett *autonomt fält*. Detta kan jämföras med andra system, t.ex. etiken och konsten. Tänk exempelvis på Immanuel Kant, när han i *Grundläggning av sedernas metafysik* talar om det kategoriska imperativet, som implicerar att man ska göra det goda för det godas egen skull. Det är rentav så att motiv till moraliskt handlande, som inte själva är etiska till sin

natur, framstår som suspekta eller i vart fall etiskt svårhanterliga.^[4] Även konsten uppträder med anspråk på autonomi i denna mening när den talar om *L'art pour l'art*, konst för konstens egen skull.^[5] Gemensamt för etiken och konsten i detta hänseende är att de legitimerar sig genom självreferens; det goda skall göras för att det är gott, konsten för att den är konst. Detsamma gäller alltså för vetenskapen - vetenskapen ska praktiseras för att den är vetenskaplig. Om det är vetenskapsinterna skäl man hänvisar till vilar det således på vissa förutsättningar. En sådan är att det är historieämnets vetenskaplighet man hänvisar till, och att de vars erkännande man eftersträvar godtar vetenskaplighet som ett tillräckligt skäl; en annan förutsättning är att historievetenskapen måste framstå som en egen, självständig och identifierbar vetenskap. Det *ger* emellertid också vissa förutsättningar. Legitimering genom självreferens förutsätter som sagt att sådana skäl redan fungerar, vilket gör att den sortens legitimering förmodligen fungerar bäst i tider av vetenskapsoptimism och i förhållande till vetenskapsmän från andra discipliner. Men samtidigt behöver historieämnet då en viss autonomi i förhållande till andra vetenskapliga discipliner. Dessa discipliner uppträder då som *konkurrenter* till historieämnet, något som kan framtvunga strider om de respektive disciplinernas legitimitet. Ytterligare en konfliktyta kan för övrigt uppstå om det är vetenskaplighet man hänvisar till för att få legitimitet: I strider inom historieämnet, eller mellan företrädare för det akademiska historieämnet och andra som ägnar sig åt historieskrivning, finns möjligheten för en part att hävda att den andra parten brister i vetenskaplighet, och därmed inte är historia i egentlig mening.^[6]

Men det är inte bara vetenskapsinterna, självrefererande skäl om står till buds. Man kan också tänka sig att de skäl man hänvisar till är externa i förhållande till vetenskapen. När historieämnet får sitt stora genombrott i Tyskland under 1800-talets början lånar den legitimitet från den framväxande nationalismen. Andra icke-vetenskapliga legitimeringsgrunder kan man finna i hänvisningar till bildningsideal, humanism eller nyttan av historisk forskning. Under senare år har moraliskt betingade överväganden, om att förintelsens fasor aldrig får glömmas bort, också skänkt legitimitet åt historieforskningen.

Ur det som sagts så här långt går det redan att utkristallisera konkreta forskningsuppgifter. Är vetenskapsinterna och utomvetenskapliga legitimeringsgrunder alltid förenliga, och vilka kombinationer förekommer de i? Vad har historieforskningen de facto hänvisat till för att få legitimitet, och vad är det som betingar variationerna ifråga om hänvisningssammanhang? Vilka konfliktytor uppstår i olika legitimeringskamper, mellan vilka parter har de stått, och hur hanteras de av parterna? Detta är bara några av alla de frågeställningar som framträder när vår analysram appliceras på problemet med historieforskningens legitimitet.

Antalet tänkbara studier multipliceras om vi även tar med skolämnet historia i analysen. Det blir då möjligt att resa frågor om skolämnet motsvarande dem vi ställde om forskningsämnet, även om analysen måste undergå viss revision. Men det blir också möjligt att ställa frågor om *relationen* mellan skolämne och forskningsämne.

Först måste vi notera att historieämnet som skolämne skiljer sig på bestämda punkter från forskningsämnet historia. Den mest uppenbara skillnaden ligger i vems erkännande det är som eftersträvas. När det gäller historia som skolämne är det inte i första hand erkännande från andra vetenskapliga discipliner som blir avgörande. Historielärares legitimitet är snarare avhängig erkännande från andra grupper - såsom elever, föräldrar, andra lärargrupper och andra yrkesgrupper. Det betyder inte att historiens vetenskaplighet behöver bli oväsentlig som legitimeringsgrund, men som legitimeringsgrund betraktat får den en annan karaktär genom att de som använder sig av legitimeringen står utan makt att påverka dess innehåll. Kriterier för vetenskaplighet sätts av vetenskapen - d.v.s. självreferentiellt i den mening som angavs ovan - inte av dem som förvaltar och förmedlar de vunna resultaten. Att uteslutande hänvisa till ämnets vetenskaplighet för legitimitet torde därför vara både kostsamt och vanskligt för historielärarna. Åberopar man vetenskaplighet som legitimeringsgrund är det ett erkännande av att en annan grupp får diktera innehållet i den egna verksamheten, vilket är liktydigt med en närmast komplett heteronomi. Eftersom

historieforskningen inte är statisk - nya rön omkullkastar gamla sanningar, och t.o.m. kriterierna för vad som är god historievetenskap genomgår förändringar - blir det en arbetsam affär att hålla sig uppdaterad med vad som händer på forskningsfältet. Om man emellertid inte håller sig uppdaterad med vad som händer på forskningsfältet riskerar man att förfäktas en vetenskapssyn som inte längre delas av dem vars auktoritet man åberopar. Uppstår en sådan diskrepans kan historieläraren förvisso hålla fast vid den egna vetenskapssynen, men i så fall erkänns inte längre vetenskapens rätt att själv ange kriterier för god vetenskap, och legitimeringsgrunden börjar s.a.s. förskjutras. I alla händelser vore det angeläget att studera den eventuella förekomsten av sådana konfliktytor.

Problemet med att uteslutande hänvisa till vetenskaplighet som legitimitetsgrund ligger som sagt i att man hamnar i en *heteronom* relation till något som är föränderligt. En lösning på det problemet är att skapa en viss *autonomi* i förhållande till historieforskningen, vilket låter sig göras genom att introducera andra legitimitetsgrunder. På så sätt skjuts en buffert in mellan den egna verksamheten och den pågående forskningen, och därmed blir man mindre utsatt för alltför tvära kast och vändningar som utspelar sig på ett område som ligger bortom vad man själv kan påverka eller ens följa i detalj. Det ligger ju också i professionens natur att den uppträder med anspråk på en egen domän och egna kunskapsanspråk, och om historielärarna ska vara en profession måste gruppen etablera en viss autonomi i detta hänseende. Betoningen av lärandet, av undervisningen som praktik och av didaktiken erbjuder sådana möjligheter. Därtill kommer de utomvetenskapliga legitimeringsgrunder som naturligtvis står till buds även för skolämnet historia. På en allmän nivå ges sådan sanktion av läroplanen. Det går emellertid att tänka sig andra legitimeringsgrunder - t.ex. nationalistiska eller religiösa skäl, etiska motiv, hänvisningar till bildningen och humanismen - som kan stå i ett mer eller mindre problematiskt förhållande till läroplanen. Har man väl accepterat andra legitimeringsgrunder än vetenskaplighet öppnar det samtidigt upp för motsägelser, och därmed även för konflikter, mellan skolämne och forskningsämne. Inte minst den sortens konfliktytor vore det värdefullt att belysa empiriskt - varvid det skulle vara nödvändigt att få data som täcker de fyra variabler som skisserats ovan.

Längre än så ska inte resonemanget tas här. Det slutar i tänkbara forskningsfrågor snarare än i givna svar. Den analysram vi presenterat anger restriktioner för analysen av legitimitet, men framför allt erbjuder den analysmöjligheter. Vi har visat att den, applicerad på den konkreta frågan om historieämnets legitimitet, ger ingångar till åtskilliga, och som vi menar intressanta, empiriska studier. Det är min förhoppning att läsaren också ska finna den användbar vid konstruktionen av egna empiriska frågeställningar.

© [Ola Agevall](#)

[1] Se E.P. Thompson "De engelska massornas moraliska ekonomi", i *Herremakt och folklig kultur* (1983), samt Jürgen Habermas, *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus* (1973).

[2] Jfr. Niklas Luhmann, *Legitimation durch Verfahren* (1993).

[3] För en elegant analys av hur Weber konstruerar de objektiva relationerna mellan erkända objekt och olika klasser av agenter, se Pierre Bourdieu, "Une interprétation de la théorie de la religion selon Max Weber", i *Archives européennes de sociologie*, vol.XII, no.1, 1971, s.3-21.

[4] Se t.ex. diskussionen i kapitel 10 ("Why act morally?") i Peter Singers *Practical Ethics* (1990).

[5] Se t.ex. Pierre Bourdieus *Konstens regler* (2000). Bourdieu analyserar där uppkomsten av det autonoma konstfältet, som han förlägger till 1800-talets mitt, och studerar dess specifika funktionssätt.

[6] Det finns olika sätt att svara på en sådan anklagelse: (1) Genom att hävda att man de facto uppfyller de uppställda kraven på vetenskaplighet; (2) genom att hävda andra (och "sannare") kriterier för vetenskaplighet; (3) genom att hänvisa till något annat kriterium än vetenskaplighet.